

ferè Menthas, nempe crispam, & Saracenicam: pro Saracenicam autem mentha hanc, de qua p. ostens mentio, imponendam esse censet. Sed quoniam id nulla comprobatur auctoritate, uel ratione, eius quidem sententia ad stipulari non tutum esse arbitror: praesertim cum Nicolaus nuper à Fuchso Latinus factus, nullam huiusce Saracenicæ menthæ mentionem faciat, sed rubæ, & agræsis tantum. Id quod facillè nobis indicat, ut liberè dicamus Cordi dispensatorium quam plurimè scaterere menthis, quippe quod non omnes medicamentorum descriptiones ex bonorum auctorum fonte hauverit. Plantam hanc (ut ipse scribit) Germani vocant *Vnser frauentm* nuntz, id est, mentham sanctæ Mariæ. Verùm Fuchsius aliam eodem nomine ab hac longè diversam ostendit. Qui nero horum erraverit, in hoc Germanicæ lingue peritiores iudices erunt. quanquam si Hetruscis Germanicæ, uel Germanicis Hetrusca nomina respondent, *Cordo potius* (quod quantum ad uocabulum spectat) quam Fuchso accesserim, quod, ut modo diximus, herbâ diuæ Mariæ eam uocent in Hetrur. a. Totâ planta exca. facit, siccatur, aperit, attenuat, roborat, abstergit & prouocat, auxiliatur uti. inis aff. cibus. Medetur hydriacis, & praesertim anasarca laborantibus. Siquidem frigefactum iterum exca. facit, & uasorum obstructions aperit. Illinitur ex oleo Trino lentis, & ex uino feruefacto urinar. agrè reddentibus. Lentigines, aphos, & alia cutis uitia emaculat, illitus nocilibus succis. Folia adduntur in placentis, & ita eduntur à mulieribus, uteri affectionis obnoxys. Sunt etiam qui eadem tenui pulcicula illita frigant in patellis in oleo aut butyro, & in cibus is utantur. Huius eporus succis alui tinea, & hemicos enecat: frigidum uero subuenit. Ventriculam roborat, am huius, quam illitus, & vomitiones conpefcit. Tota planta iam subscratu,

MENTHA GRAECA.

Nomina.

Quam suffitu serpentes fugat, & eorum venenis ressit. quin & infarctus expedit, & capiti robur addit. Ea Græcis *νικα* & *μυε*. Latinis, pariter & Italis *Mentha* vocatur. Arabibus. *Nalanaba*. Germanis, *Muntz*. Hispanis, *Hiena buena*, & *Teana*. Gallis, *Mente*. Boemis *Muta*. Polonis & ha *Mentha* uti uero Græca: *lialis* vocatur. *Menta Græca*, & *Salvia Romana*, & *herba Sancti Mariae*. Germanis *unser Frauen Muntz*. Boemis *Kzecha Mata*. Polonis *Marzga Mityka*. Gallis *Grand Coq*. *Mentastrum* autem Græcis *ἡ βοτρυχία*, Italos *mentastro*. Germanis *Pulde Muntz*. Boemis *Piana Matá*. Gal-
lis *Mente Cheualine*. Polonis *kobyła wiatka*.

Ε. α. α. α. α. α. α.

CALAMINTA.

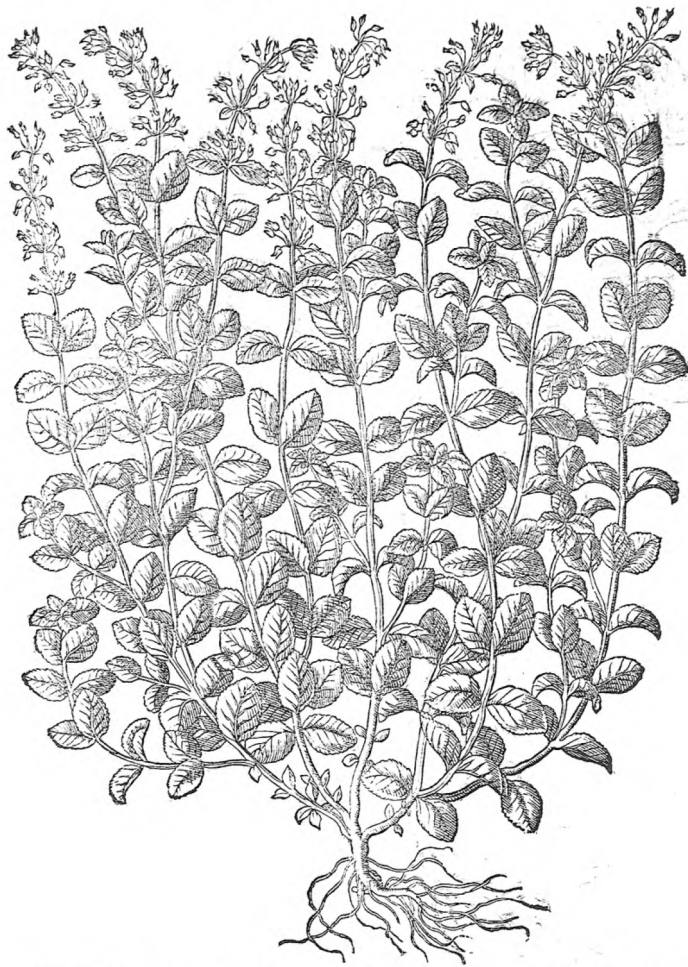
CAP. XXXVI.

EX Calaminthæ generibus quædam montibus familiaris, folia ocimi habens, incana: furculos, & caules anguloiros, purpureum florem. Altera pulegio similis est, sed maior; quam sylvestre pulegiū ideo appellarunt, quod odore ipsum emuletur. nepetâ Latini uocitant. Tertia menthafiro cognata est, folijs oblongioribus, caule & ramis maioribus, quam superiora, sed viribus inefficacior. Omnium folia gustu impensè feruentia, & acria; radix superuacua. Nascitur in campestribus, asperis, & aquosis. Potu, aurillitu demorsis à serpente opitulatur. Decoctum potu mentes, & urinas expellit; stupus, con-

CALAMINTHA.

, CALAMINTA MONTANA.

uulsi, orthopnœæ, torminibus, cholericis, horroribusque auxiliatur; regium morbum expurgat. Præsumpta in uino uenenis resistit; tinea; cæteraque; interanorum animalia cum sale, & melle pota, enecat: nec fecus cocta, crudave, si teratur. Elephanticos cõtata adimuar, si postea serum lactis ebibatur. Folia detrita si in uellere subijciantur, menses extrahunt, & partus enecant; accenta, aut substrata, serpentes fugant; nigris cicatricibus candorem reddunt, in uino cocta, & illita; fugillata tollunt. Calaminta ischiadicis imponitur, ut ex alto humores euocet, summam cutem exurens. Vermes necat succus auribus instillatus.

Calaminta officinis Calamentum dicitur, cuius tres numerantur species. Sed eius frequentior est usus, quæ Latinis Nipeta vocatur, secundo loco hic à Dioscoride tradita. Nomen hæc apud Hetruscos in hanc usque diem retinet; siquidem nostrates eam, corrupto rarietate nomine, usque appellant Nipetella. Nascitur hæc in inculto solo secus trinera, & sepe, quin etiam in collibus, folijs subrotundis, bis suis sculis, & per ambitum laciniatis: caulibus cubitalibus, angulosis, & hirsutis. Flores edit paruos, purpurascetes, qui à medio caule usque ad summum verticillatim erumpunt, ut in prælego. at in cacumine

Calamintæ
caud.

CALAMINTHA AQUATICA,

cacumine copiosiores habentur: Radices tenues, & numerosas. Ceterum hac in re Brasavolus (pace eius dixerim) aperte hallucinari deprehenditur, quod pro certo existimet Calamintham secundo loco à Dioscoride descriptam illam herbam esse, quam, eo quod cati magna eius capiuntur volupate, Gattariam quidem vulgò nominant. Error hinc manifeste proditur, quod GATTARIA, cuius hic imaginem damus, sit herba folijs urticæ, aut apiastro similibus, quæ quâtum à pulegij folijs diffideat, non modo ceteris notis, verum etiam odore, in quo Brasavolus nititur, si dyudicent, qui has differentias rectius norunt. Sunt tamen et vulgariibus, qui Gattariam etiam Nepetam appellent, quorum nomelaturam magis fortasse secutus Brasavolus, quàm vulgaris calamintha, qua officina utuntur, quamq; nos vulgò vocamus Niporella. quandoquidem vulgaris vix vidis estimandi, à quibusdam sylvestre pulegium vocata fuerit: non enim odore tantum (ut Brasavolus velle videtur) Nepeta pulegium imitatur; sed & folijs & caule. Quamobrem dicamus licet, nullo pacto existimandum esse, Gattariam herbam esse Nepetam secundam Calaminthe speciem. Neque etiam putandum, eandem tertiam esse, quænam modum falsò creditiæ Ruellius. Quippe quoniam fecerit hanc Dioscorides mentastro similem, non autem melissophyllo, aut urticæ, quas (ut paulo

paulo antè diximus Gattaria representat. Quapropter non modò ea de causa eius sententiam explosendam putaverim ;
 sed etiam quòd sepius ipse in locis aquosis reperim in tertiam Calaminthæ speciem, menthastræ ænuam, subalbiatoribus tam-
 en folijs, ac gustu acriori. Non secus & montana mihi frequens olim occurtebat in excessis uallis Ananie montibus, folijs
 60 albicantibus, oculo similibus, caule quadrangulo, & flore in purpura rufescente. Quamquam in hoc errore, meam quidem sententiam,
 versantur Monachi illi reuerendi, qui in Mesuam commentarios ediderunt, ut asserere non dubitent, montanam hanc
 Calamintham legitimam esse Nepetam. Sed ad GATTARIAM. Ea enim planta est ulgaris notitia. Folia fert me-
 lissophylli, aut urticae, sed minoræ, & subcandicantia. Caulem edit biennialem, quadratum, numerosis ramis, quadrangulis
 & incanis. Flores edit albos, orbiculatim emergentes. Sed qui in summis caulibus habentur, spice figuram referunt. Ra-
 dices habet multas, & fibrosas. Odor illi acutus, caput feriens, quin etiam feruidus sapor cum amaritudine haud chylu-
 ra. Nascentur in agrorum aggeribus, secus uias, & ulginofo solo. Exaltat, & siccit calaminthæ modo, aced, ut ea uti pos-
 sint medici calaminthæ uice, ubi illa non sit ad manus. Peculiariter autem ualet Gattaria ad omnes capitis, pectoris, ven-
 triculi, & ueteri morbos, à pituitosis excrementis, aut flatu genitos. Ideò auxiliatur diuturno capitis dolore affectis, ven-
 rigoosis, ueteriosis, stupidis, resolutis, conuulsis, comitialibusque, quin etiam anhelosis, asthmaticis, & suspensiosis. Medetur
 item uentriculi torsionibus, à flatu provenientius. Tota planta mensis elicit, tam pota, quam in defessibus adrita. Her-
 ba usus
 Monachorū
 lapsus.

Calamintha
uires ex Gal.

he visus steriles proliferas facit, ubi sterilitas à frigida, humidaque causa proveniat, namque valenter uterum et facit. Sue
cus narius infusus pituitam valenter eicit, & visum acuit. In summa ubi valenter excalescere opus sit, Crania pluri-
mura prestat. Calamintha meminit Galenus lib. 7. simplicium medicamentorum, sic de eius viribus efficitur. Cala-
mintha essentia est tenuis, & calida, siccaq; temperie, ex tertio quodammodo ordine utraq; qualitate. Hominum manifestata
sunt indicia, partim gustu apparentia, partim experientia cognita. Gustu siquidem acris, & palam calida est, & paulum omni-
nino subamari habet. Periclitantibus autem, & corpori admoventibus extrinsecus impedita, primam quidem valde excal-
facit, & mordacit, cutemq; lanat, profero etiam ulcus efficit. In corpus autem intro assumpta, tum ipsa per se sicca, tum
etiam cum melicario, persipiendo possit, & sudores ciet, omneque corpus tum digerit, tum exicat. Eratione dicti qui-
dam infam contra rigores per circuitum repetentes adhibuerunt; foris quidem oleo incotam toti corpori inungentes eius
frictione non segni, intro vero affumentes, sicuti est dictum. Quinetiam & coxendicibus tam quidam in ægritudine, tum in
stilla, tanquam strenum remedium illinum. Trahit enim que in profundo hærent ad superficiem externam, totumq; ad eò ar-
ticulum excafcacit, cutemq; non obscure adurit, mensesq; tum epota, tum apposta admodum efficit aciter provocat. Eorum
etiam elephantiorum remedium, non eò tantum, quod strenuè tenues humores digerat; verum etiam quia extenuet, &
incidat valenter crassos, quales sunt qui hunc morbum procreant. Sic & cicatricibus atris candorem reddit, & fogillata
digerit. Sed in talibus in vino coctam cataplasmatis modo imponere viridem magis, quam siccam prestat. Quippe are-
facta vehementer redditur, & ad urendum promptior. Porro talis cum sit ad venenatarum venarum morfus assimitur,
velut etiam cauteria, & quæcumque medicamenta calida sunt, & acris, tenuiumq; partium, que; facile ex alto ad sepe cir-
cumiacentem omnem qualitatem possunt atrahere. Ceterum quæ illi inest amaritas, plane exigua est: verum ad quædam
ita efficitur agit, ut quæ valentissima est, nimirum cum conueniat sit vehementi calori cum tenui essentia. Quare &
ascariæ, & lumbricis succus eius aut infusus, aut epotus enecat. Eadem ratione aurium vernis, aut si alibi in corpore
partem sinuosa, aut implicata, que putredine tenetur, talis provenerit effectus. Sic & conceptum seu pota, seu admodum
intermit, & eicit. Igitur incidendi quidem ei vis adest, propter calorem eius, tenuitatem, & amaritudinem; abstergendi
verò propter unguem amaritudinem. Itaque asthmaticis eò omnia ante dicta prodest: ictericis verò, siue regio morbo la-
borantibus potissimum ob amaritudinem, sicut alia serè omnia amara, utpote abstergentia, & expurgantia in icterice
provenientes obstructions. Ad omnia iam dicta efficitur montana, Kalamintha sic Græcè, ut etiam Calamintha
Latine dicitur. Arabice, Calamentum: Italicè, Calamintha, & Calamento: Germanicè, Vilden polley: Hispanicè, la Ne-
uada: Gallicè, Poulitot sauage; Boemice Marulka Polnij. Quæ verò Gattaria vocant: Italis herba Gatta: Germanis
katzennept: Boemis kocurnik; Gallicè herbe da Chat.

Nomina.

Θυμω.

THYMVVM.

CAP. XXXVII.

z Meis addit.
med. Galeni
ma
Linnæ.

Thymum ab omnibus cognoscitur, furculosus frutex, exilibus folijs, multis, & angustis circumdatus: capitulis in cacumine, flore purpurascente referis. Gracili folijs, & petrioso provenit. Vim habet hanc, ut cum sale, & aceto potum: pituitam per alium detrahat. Decocti us prodest orihopnociis, & anhelatoribus: tineas ventris exigit: menses, partus, & secundas pellit: urinas ciet. Cum melle sanguinem dissolvit. uerrucas thymi colorem reddentes, pensilesque tollit. Ichiadicis cum uino, & potentia impostum subuenit: hebetibus oculis in cibo prodest. Perquam utile pro condimento, duntaxat ad usus eorum, qui recte valent.

Thymi hibo
rit.

Thymum duorum generum esse testatam reliquit Theophrastus libr. 6. cap. 2. de plantarum historia, ubi de eo disserit his uerbis. Quin, & thymum candidum, nigrumq; reddunt. Sed id admodum floret: nam circa æstiuum solstitium incipit. Mel apes hinc capiunt, & hoc auarigo apiarum constare affirmant, an probe melletur, nec ne. Et enim si aliter defloruerit, mellatio minus probe succedit. Destruitur, periq; flos, si imber inceserit. Semen facundum sativæ, atque etiam magis origani manifestò sentitur: thymi verò nullum offendi potest, sed floribus quodam permisceatur modo. Flores etenim serunt, itaque oritur thymum. hætenus Theophrastus. Ceterum nunc thymum in Italia notissimum est. Prestat autem quod ex Apulia fertur: quamquam laudatissimum est, quod è Creta insula, alijsq; nonnullis Græciæ locis adhibetur. Vnius tantum thymi, minoris uidelicet, meminit hic Dioscorides. Vtrum cum in libro quarto in epithymi historia, Epithymum florem esse scribat è thymo duriore, sativæ similis, haud dubie offendi se non sicut è Cætophrastus, duo thymi genera obseruasse. Vnum, quod mittit furculos complures exilibus folijs, angustis, & numerosis circumdatus: in quorum cacumine sunt capitula flore purpureo referta. Alterum uerò lignosius, furculosus, ac durius, sativæ simile. Thymo hoc duriore passim ferè scaturit Cretensis ager, eius præcipue colles: in eodè (ut libro quarto suo loco dicitur) legitimum epithymum oritur. Manat ex eo oleum aurei coloris, quod una cum aqua elicitur, dum per calentis aque balneum herba recens, uiridissq; distillatur. Hoc Citreum uulgo respicit, & gustu acutissimum est, & ad ea omnia utile, quæ uoluntur excafcari possulant. Thymi meminit Galenus lib. 6. simplicium medicamentorum, ubi de eius viribus ita scribit. Thymum incidit, & calicet manifestè: ob id & urinam & menses ciet, fetum enellit, & uiscera potum expurgat: educendis ex thorace, & pulmone confert. Itaque in excafcaciendo, & exiccando in tertio ordine statuentium est. Præter has autem à Galeno descriptas, alias quoque Thymo uires reddidit Aetius sermone primo, si inueniens. Hæc uerò experimentis de Thymo compta sunt. Dato ieiunis articulari morbo laborantibus, Thymi aridi minutissimi drachmas quatuor cum oxymelite cyathis sexcentis intempe rare cepit, drachmam unam dato ieiunis cum coctleari aqua misce. Ventre autem inflato, ubi dolorem, laterisq; & thoracis, ac hypochondriorum suspensiones ac inflationes, pondere trium drachmarum cum oxymelite ternas tres cum oxymelitis temperati coctleari præbet. Dato item ieiunis & ante cenam aduersus lippitudinem, & uerberamentum oculorum dolorem. Præterea contra podagram, etiam que motum omnino interceperit, cum uino nullissimi propere oportet: corripuit enim temperamentum, bilemque signis. Eligendum quod purpureo flore est, præstantius tamen quod

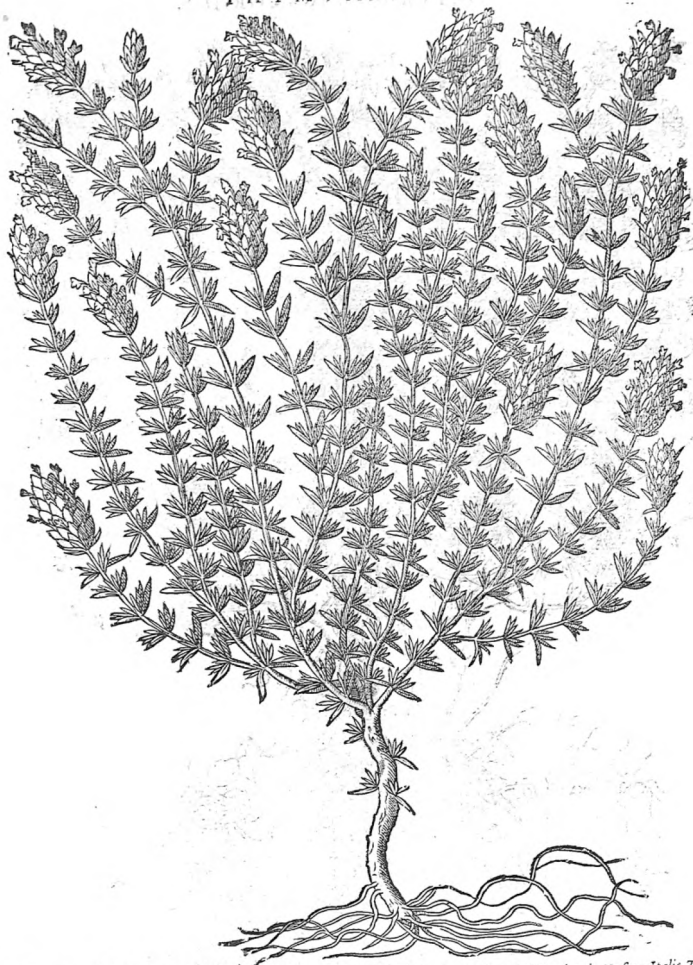
Thymi uires

ex Galeno: &

Actuo.

albin

THYMVM.

album illum habet. Planta, quæ Græcis θυμυς, Latinis item thymus, & thymum appellatur: Mauritius, a se: Italis, Thymo: Germanis, Romischer quendel, & V uelcher quendel: Hispanis, Tonilbo salcro: Gallis, Thym, seu Mariolaine d'Angle terre: Boemis Thym: Polonis Dziczielina.

©iupera.

SATVREIA.

CAP. XXXVIII.

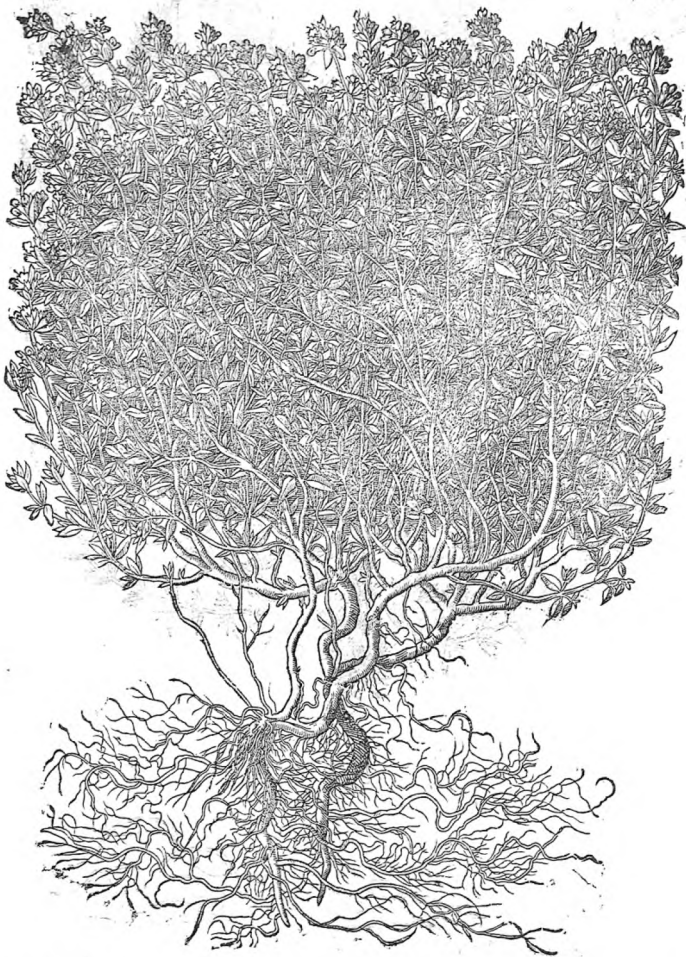
60

Satureia triualis notitie est. Gignitur in asperis locis, & tenui solo, thymo similis, minor tamen, & tenerior; defert spicam florum plenam, coloris herbacci. Eadem potest, quæ thymum, si modo consimili sumptetur. Aptus sanis vsus. Est etiamnum quædam fatiua, syluetri profus minor, quæ propter mitiorem acrimoniam commodius in cibos recepta est.

Thimbra duum est generum. Ea autem, quæ à Dioscoride describitur, thymo similis est, minor tamen, & tenerior. Spicam defert florum plenam, coloris herbacci. Gignitur in asperis locis, & tenui solo. His notis maxime ea aspicitur, cuius hic imaginem appinximus. Siquidem hæc folijs, ac cauliculis thymum ad eò representat, ut non desint, qui eam pro thymo recipiant. Præterea thymo gracilior, longeq; tenuior est, verum capitula thymi modo non profert. Siquidem cauliculi in spicatos processus desinunt, in quibus flores emicant parvi, subpurpureo colore. Quinetiam (ut Dioscorides inquit)

Thymbra eò fideratio.

f

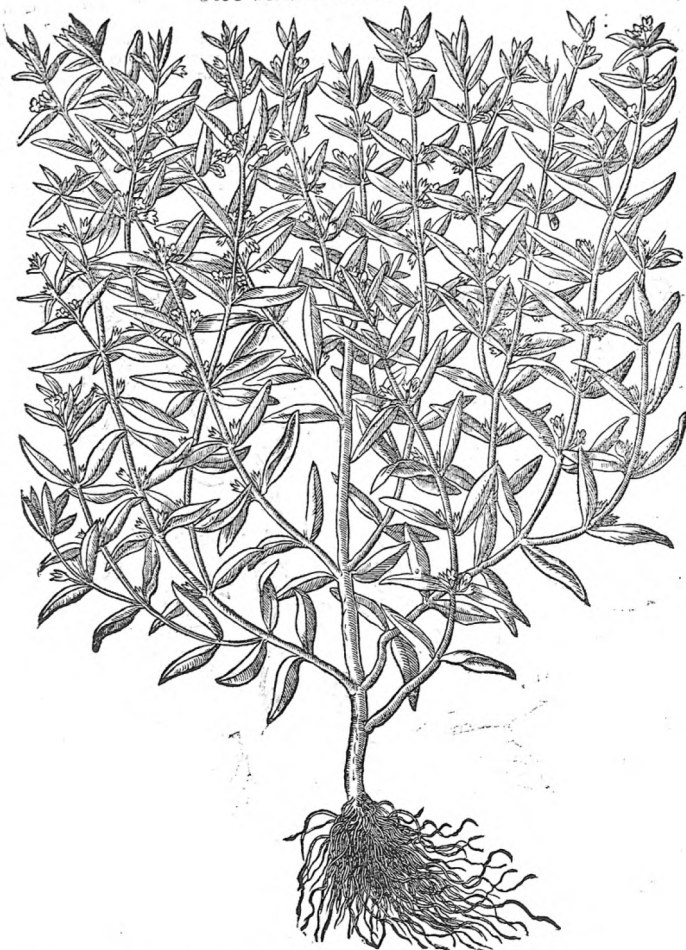

Thymbræ vi-
res ex Gal.

des inquit non solum sponte nascens habetur, sed etiam domestica, sativaq; . Altera (s; THYMBRA tamen, aut Satyreia
vetè) appellari possit maior, fruticosiorq; provenit, & in hortis frequentior, ramis multis in orbem circumquaque se diffunden-
tibus, rotundis, atque lignosis. Folia profert Thymo maiora, subaspera, durioraq;, quæ circa furculos plura simul per interval-
la erumpunt, è quorum exortu spicati quidam processus foliis quibusdam cæteris longè minoribus stipatos prodeunt. in qui-
bus flores nascuntur parvi, ex purpurea albicantes. Radice nitens lignosa, multiplicique. Hæc non solum fertur in hortis, 60
sed etiam, ut altera sponte provenit, fruticosior tamen, durior ac asperior. Hanc eam ego esse censeo, cuius post Thymbram
meminit Colmella libro nono cap. quarto de re Rustica, de apibus agens his verbis. Eadem regio secunda sit fruticis exi-
gui, & maxime thymi, aut origani, tum etiam Thymbræ, vel nostratis cunilla, quam satyreiam rustici vocant. Siquidem nos
in Hetruria corrupta à Cunilla appellatione eandem appellamus Coniella. In alijs tamen plerisque Italiae locis, quod a Satu-
reia vocem corrumpere maluerint, appellatur vulgò Sauroreggia. Non desunt etiam inibi, qui ab acrimonia, quam pipervis
ferè modo gustui repræsentat, eam vulgò Pauverella, quasi Piperexam nominant. Cæterum quod in simplicium consp. usquã
Thymbræ memnerit Galeus, nondum compertum habeo. Paulus verò eius mentionem fecit lib. 7. ubi de vtriusque spe-
cie us paucis disserit. Thymbræ sylvestris eadem quæ thymum præstat. Hortensis autem altera quidem imbecillior est,
sed ad ciborum usum gratior, & accommodatior. Quæ herba dicitur Græcè, Thymbræ, Cunilla, & Satyreia Latine voca-
tur:

SATVREIA ALTERA.

in: Arabicè, Sabater, seu Sabatar: Italicè, Thimbra, Coniella, Saureggia, & Penerella: Germanicè, Kumel, Zumbel, hysep, Nomina.
 & Saurey: Hispanicè, Segurelha: Gallicè: Saureie, Sariette, & Satrea: Boemicè Saurege: Polonicè Cgnbr.

Σέρπυλλος.

SERPILLVM.

CAP. XXXIX.

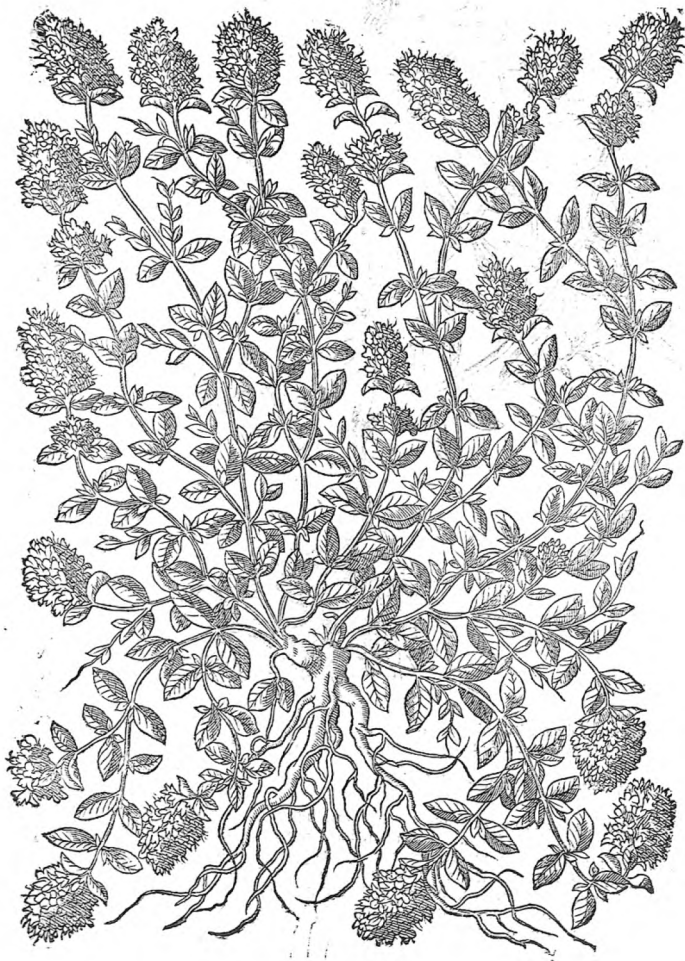
60 **S**erpillum duorum generum est. Hortense odore fampfuchum imitatur, atque in coronas addi solet. cui a serpendo nomen inditum est: quoniam si qua eius particula terram attingat, inibi radices demitter. Folia, & ramulos origani habet, sed candidiores: in maceris multo procerius affurgit. Sylue stre, zigis appellatum, { non serpit, sed in altitudinem increfcit, } ramulos edens tenues, surculosos, foliis refertos longioribus, quam ruta, & durioribus, angustis. Flores iucundè olent, gustanti acres^b. Radicis nullus vfus. Nascitur in petris, fatuo efficacius, atque magis exalfaciens, & ad medendi vfum aptius. Menses trahit, & vrinam potu ciet: torminibus, ruptis, vullis, & iccinoris inflammationibus auxiliatur: & aduersus serpentes potu, illitue potest. capitis dolores mulcet coctum, adiecto rosaceo, & madefactum in aceto: maximè vero phreniticis, & lethargicis conuenit. Cruentos uomitus sedat succus, drachmis quatuor ex aceto potus.

Conclusa nō legit Ori. b.
 a Meum, &
 Cat. v. p. 107. d.
 i. subgula.
 b. Cat. add. t.
 d. p. 107. i. mor. d. acem.

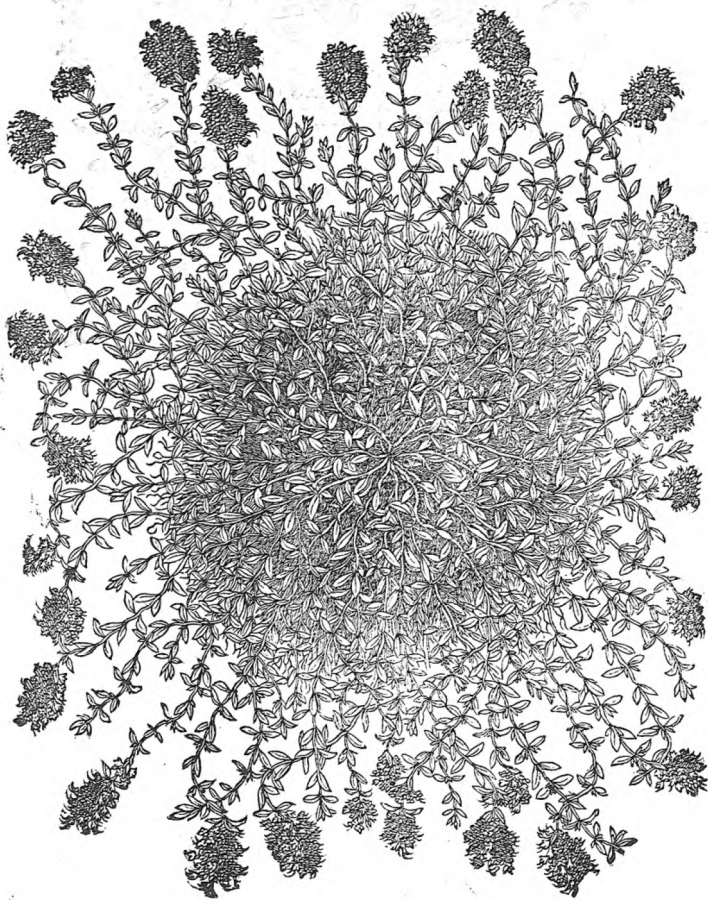
Serpylli cō-
fide 2710.

Serpyllum hortense in *Hetruria* haud negligitur, sed in hortis feritur, & magna admodum diligentia colitur, quod etiam Simis (ut *Dioscorides* inquit) in coronamenta additur, *Sylvestre* arorum est generum: unum flore candido, odore citrei mali: alterum vero flore purpureo, gustu perquam acro, sativis simili. P. trunque copiosissime nascitur apud *Corinthos* *Salvatico* monte, quo milii haecenus latus nusquam videre contigit, nec item odoratus. *Serpyllum* à *Theophrasto*, cui *hortense* nil aliud esse censet, quam *sylvestre* in hortis satum, describitur lib. 6. cap. 7. de plantarum historia, ubi de eo differtur us verbis. *SERPILLI* sylvestre etiam genus est, quod deserentes ex montibus ferunt, ut apud *Sycionem* fieri solet, atque etiam *Athenis* ex monte *Hymetto*: apud alios vero, ut in *Thracia*, montes, & plana omnia *Serpyllo* scatent. Peculiaris hinc auctio germinum: quippe cum in quantumvis longitudinis procedere valeat, naatum scilicet adminiculum, aut iuxta sepes aliquos satum. Genera urbana reddere non est, ut retulimus: ferocia esse affirmant. Hoc enim in montibus, tum sativatum quoddam, atque uehementissimum: tum gratum odore, molliusq; conperiri. Tempus ferendi plurimum autumnus: hoc enim primum secrete nimirum proferant: haecenus *Theophrastus*. Ex cuius etiam verbis satis perspicue colligi potest, duo esse sylvestris *Serpylli* genera. Quare et si palam unum tantum generis mentionem fecerit *Dioscorides*; duorum

SERPYLLVM.

SERPYLLVM ALTER.

60 tamen obscure meminisse potuit, cum inquit. Sylvestre, xigis appellatum, non serpit, sed in altitudinem assurgit. Nam si unum tantum sylvestris Serpylli genus Dioscoridi notum fuisset, ei sane necessarium non erat addere xigis cognomen differentie causa. Satiuum radicibus quidem serpit, sed ramulis attollitur, amaraci modo, quæna modum sylvestris altera species, quæ malum citreum olet. Proinde scire Plinius libr. 20. cap. 22. ita de eo memorie prodidit. Serpyllum à serpendo patet dictum, quod in sylvestri euenit, in pennis maxime. Satiuum non serpit, sed ad palmi altitudinem increfcit. Serpylli vires paucis perstrinxit Galenus lib. 6. simplicium medicamentorum, sic inquit. Serpyllum usque adeo excafcit, ut & menses, & urinas moueat. est autem & gustu admodum acre. Eius nomen Græcum, ἔρπυλλον, Latinum, Serpyllum: Arabicum: Hemen: Italicum, Serpillo: Germanicum, Quendel, & Huener koel. Hispanicum, Serpollio, & Serpam: Gallicum, Serpoulet: Boemis Materij danfika.

Serpylli uires ex Gal.

Nomina.

AMARACVS.

Z. d. H. 1111.

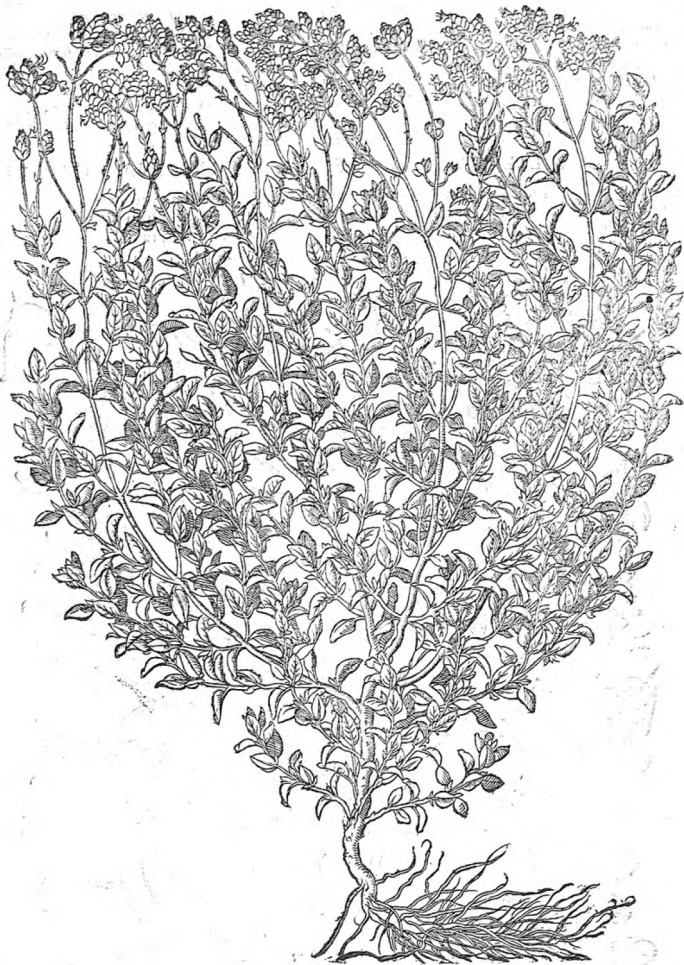
SAMPVCVM.

CAP. XL.

60

Sampſuchum in Cypro, & Cyziceno laudatiſſimum. Secundum ſibi locum uendicauit Aegyptium. Amaracum gens Sicula, & Cyzicena appellat. Herba eſt ramoſa, per terram repens: folijs eius calaminthæ, quæ tenui folio conſtat, hirtuſis, & rotundis. ſuauiſſimum odorem ſpirat: ideo coronis infeurinæ difficultas, aut tormina excruciant. Illita ex melle arida folia ſuggillata tollunt: menſes ſubdita in peſto irahunt: contra ſcorpionis iſctum ex aceto, & ſale illinuntur: luxatis, tumoribuſq; cerato excepta, imponuntur: aduerſus oculorum inflammations, cum polline polentæ illini prodeſt. Acopis, malagmaticæque calfaciendi gratia commiſcetur.

AMARACVS, SIVE MAIORANA TENVIFOLIA:

Cum superius libro primo in Sampsuchini sequenti commentatione, Sampsuchum, & Amaracum idem esse latius ostendimus, etsi Galenus, & Paulus diversis capitibus Sampsuchi, & Amaraci meminerint, eadem hic repetere superfluum contiderant.

60 canem duxi: quod ea huc facile transferre possint & qui rem hanc se aliter fortasse habere existimant. Sampsuchum in Italia Hieruscis vulgo appellatur Persa, quod forte illis è Persia fuerit allatum: ceteris verò ubi maiorana, nomine à Latinis mutuato. Herba hac tantam cum mulieribus inuit gratiam sui odoris iucunditate, ut nulla ferè reperiantur, quae suis in hortis, aut siccilibus vasis Amaracum non ferant, vel plantas non transferant, ac diligentius admodum cultura foueant. Quo fit, ut putauerim ego, ex eo Maiorane sibi nomen adiuuuisse, quòd maiori cura, ac diligentia feratur, colaturque, quam exerec plantae. Neque id ea solum ratione, quòd, ut paulo ante diximus, odore perquam incunato commendatur; sed & etiam perpetua vigeat coma. Est itaq; herba *AMARACVS* ramosa, surculis tenuibus, obsequiosis, foliis oblongis, means, pilosisq; quae cauliculis circumquaq; ambiunt. Flores editi in summis caulibus numerosos, spicatos herbaceo odore, copatilis spina marium congerie oblongos, Origani æmulos, è quibus paruum vitur semen. Radicem habet lignosam multiplicem, & superuacua. Seritur semine, surculo, ac etiam vitiu radice. Planta est odorata tota, & in medicamentis aamodum utilis. Digerit, attenuat, aperit, & roborat. Praestat ad omnes frigidus capitis, & nervorum affectus, tam illita quam pota. quinetiam ad

aurium dolores, grauedines, & sonitus, ubi herbe succus fuerit instillatus. Idem nauibus infusus pituitam à capite trahit, & cerebrum abstergit, & roborat. colligitur ex eo vtiliter os in lingua resolutio. addito pyrethri, & longi piperis decoctio, aut acori, aut origani. Valet herba aut eius decoctum ad omnia pectoris vitia, quae anhelandi difficultatem inuadunt. Stomacho vtilis est tam exterius illita, quam interius sumpta. Eadem Ictinorosos, & lienosos iunat. Namque non solum eorum infarctus expedit, sed etiam viscera ipsa roborat, ac firmat. Confert ad vteri affectus omnes, & ad flatus. Habetur aliud quoque *A. M. A. R. A. C. I. G. E. N. S. T. E. N. V. I. F. O. L. I. O.*, quod nos vulgò vocamus *Persea gentile*. Id enim folijs, floribus, cauliculisque altero longè tenuius est, & odore prestantius. Hoc non desunt, qui putent legitimum esse marum. Sampsuchi meminit Galenus lib. 8. simplicium medicam. sic inueniens. Sampsuchum tenuium partim, & digerentis est facultatis: desiccatur enim, & exalfacit ordine tertio. id Graecis *αμψυχον* & *αμψυχο*, Latinis quoque *Sampsuchum*, *Amaracus*, & *maiorana* vocatur: *Arabibus*, *Merzenius*, seu *Morsangius*: *Italis*, *Maiorana*, & *Perja*: *Germanis*, *Meyeron*, *Maiorana*, & *Meyeram*: *Hispanis*, *Maiorana*: *Gallis*, *Marone*, & *Mariolaiue*: *Boemis*, *Maiorana*: *Polenis* *Mdieram*.

Sampsuchi vi
tes ex Gal.

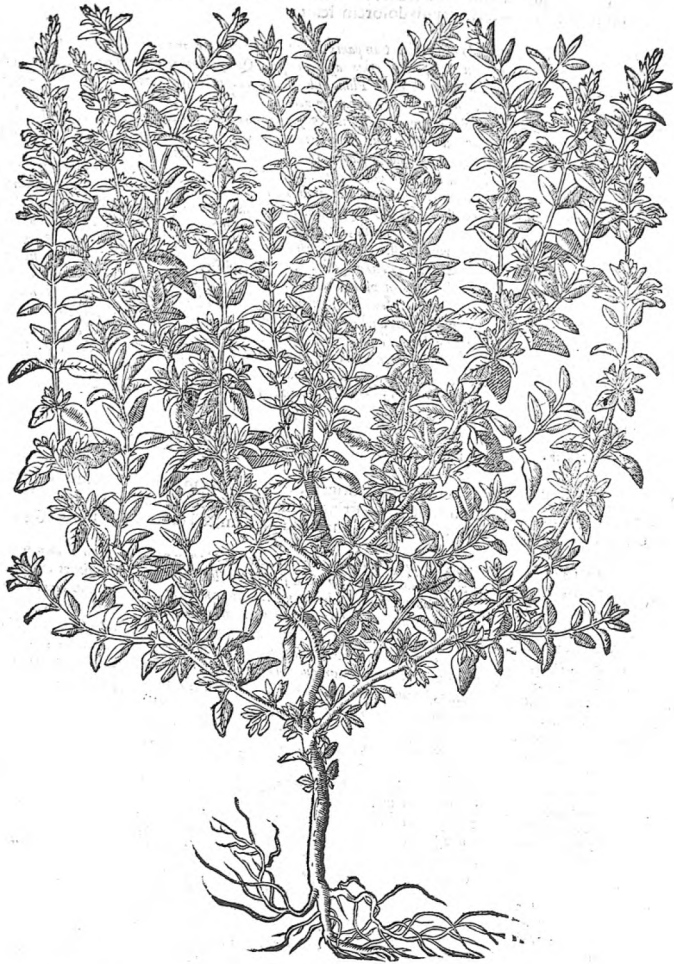
M. A. R. T. V. S. MELILOTVS, SIVE SERTVLA CAMPANA. CAP. XII.

*S*ertula campana laudatissima in Attica, & Cyzico, & Chalcedone nata: cuius color vicinus est croco, boni odoris. Nascitur & in Campania circa Nolam², colore in luteum languescente, & odore infirmo. Vim habet adstrictoriam. Inflammationem omnem emollit, praesertim qua in oculis, vul-

MELILOTVS.

Ακινός.

ACINVS.

CAP. XLIII.

A Cinos, aut aconos a Græcis dicitur, tenui, siccoque ramulo herba, ocimo similis, odorata, sed hirsutior: qua coronæ faciuntur. a nonnullis olitoribus colitur. Menses, & aluum pota sistit. Illi rapanos, ignemque sacrum sanat.

De acino opi
no quorūda
expōit.

Quamquam sunt aliqui, qui Acinum eam ocimi speciem esse existimant, quæ angustioribus constat folijs, quæque incundè effiat odorem, cuius gratia, atque etiam umbra gratæ uirentis æstiuo tempore passim in figulinis uasis fouetur extra se nefragatur Plinius lib. 21. cap. 15. ubi Acinum scribit nunquam florere. Id quod minori ocimo non euenit: si quidem hoc æstare, & ætæstano flores, floribusque ornatur albis, ac odoratis. Illud præterea illis etiam reclamatur, quod idem Plinius scriptum reliquit lib. 21. cap. 28. cum ait. Acinum & coronarium causa, & ciborum Aegypti ferunt; eademque erat,

quæ

A C I N V S.

que ocimum, nisi hirsutior ramis, ac folijs esset, & admodum odorata. Ex his Plinij uerbis abunde palam sciri potest, Acinum non esse ocimum tenuifolium, cum hoc nec folia, nec caulem hirsuta proferat. Ceterum Manardus Ferrariensis vir acri ingenio, & prestanti doctrina, nil aliud Acinum putauit esse, quam herbam quandam, que incultis prouenit locis, sed precipue in agrorum, & uiarum aggeribus, ocimo hirsutior, ac satis suauiter olens. que quod ocimum admodum simuletur, à quibusdam syluestre Ocimum appellatur. Quibus sanè notis aliàs adductus sum, ut Manardo profusè assentiendum putauerim. Sed cum postea animaduertirem, herbam hanc flores emittere contra Plinij auctoritatem, nunc cogor mutare sententiam. Nunc me penitet, quod nostra, aut aliorum diligentia futurum sperem, ut de hac, & de alijs rebus dubijs quandoque certior proferatur. At qui obstantibus his, uoluit tamen plantam quam Manardus Acinum esse existimauit, hic etiam appingi, ut aliorum possit esse iudicium. Herba que Græcis ἀκίνος, Latinis item Acinus appellatur,

Manardi opinio non accepta.

Nomina.

B&X, a. p. 15.

BACCHARIS.

CAP. XLIIII.

Baccharis herba fruticosa, que in coronas additur, cuius folia aspera sunt, media uiolæ, & uerbasci magnitudine, cuius angulosus cubiti altitudinem petens, aliquantulum asper, non sine appendicibus

a Cast. addit
 a. p. p. a. p. l. p. p. a.
 p. u.
 b. Meum, &
 Car. in qua
 i. humectum.

dicibus adnatis : flore purpureo, subalbicante, odorato^a : radicibus ueratro nigro similibus, quibus odor inest cinnamomo proximus. Asperum^b, squalidumque solum amat. Radix in aqua decocta ru ptis, uulsi, ex alio præcipitatis, spirandi difficultati, salutaris : item diurnæ tussi, & urinæ difficili, mens-pellit : contra serpentium morsus utilissimè datur in uino. Recens radix apposta partum ex- trahit. Puerperis eius decoctum in deflectionibus prodest. In diaphanata utiliter inferitur iucundi- doris gratia. Folia, utpote quæ adstringant, capitis doloribus illitu profunt : oculorum inflamma- tionibus, mammis tumentibus à partu, ægilopijs incipientibus, ignibusque sacris auxiliantur. Odor fomnum gignit.

Baccharis cō- sideratio.

D'm eam de Bacchari sententiam, quam^a superioribus annis lingua Italica expresseram, nunc demum his nostris La- tinis commentarijs repetitam, excusendam tradidissim, confessus ingenè me nusquam hætenus ueram Baccharim reperisse, aut ab alijs repertam uidisse ; accidit interea temporis, ut eam ad me Roma miserit Andreas Lacuna Secobienfis, medicus hac nostra ætate clarissimus. Cuius literas hic referre libet, quòd ee sint, quæ mihi maximum faciant argumen-

BACCHARIS.

tum humanitatis & benevolentie sua, atque etiam rei fidem addant. Litera autem eius sunt ita ad me scripte. Etsi nos eadem, cui tu, negotio illustrandi, locupletandiq; Dioscoridem nauemus assiduam operam, ob idq; nobis ex usq; hanc ad rem extorque faciliates alienas potius, quam disspare nostras; uoluntis tamen tibi & amico, & de materia medica quam optime merito communicare veram Dioscoridis Baccharim, quam haud ita pridem in hisce Romanis agris reperimus, quos iam ut possis illam ad vitium viciam expressim, in usum humane salutis inferere tuis luculentissimis commentariis; quos iam ut fama eius primam Latine scriptis edere iussimus. Eam itaque charte allegatam ad te mitto, adeo per omnia respiciendum fassa est primam Latine scriptis edere iussimus. Eam itaque charte allegatam ad te mitto, adeo per omnia respiciendum fassa est primam Latine scriptis edere iussimus. Eam itaque charte allegatam ad te mitto, adeo per omnia respiciendum fassa est primam Latine scriptis edere iussimus.

10 locis purpurei, in alys lutei vsuntur: ita ut huius stirpis esse duo species videantur, vel si meminerit unius tantum Dioscorides. Postremo huius plantae vires, & facultates sunt omnino eadem, quas ius Bacchari diuus tribuit Dioscorides. Hic Amica laevis huius finem imposuit. Sed certe illud mihi permirum accessit, quod eadem die, & feri hora, qua Baccharia Romana accipi, eandem Armino ad me misit Iulius Moderatus diligentissimus pharmacopola, herbariarumque studiosus: id quod aperte testatur hortus eius apud herbarios Italiae non vulgaris, ut qui sit vniuersi ac nobilissis plantis refertus. Hanc quod aperit testatur hortus eius apud herbarios Italiae non vulgaris, ut qui sit vniuersi ac nobilissis plantis refertus. Hanc quod aperit testatur hortus eius apud herbarios Italiae non vulgaris, ut qui sit vniuersi ac nobilissis plantis refertus.

20 miles & odore cinnamomum proxime. Huius igitur plantae delineatione, qua admississim historis Dioscoridis responderet, eius quoque effectus, quam pictam damus, affabre demonstrat, facile adducor, vt affirmare nos dubitem, hanc esse veram, & legitimam Baccharim. Ceterum Leoniceis, & Brasavolus ipsum secutus, eam plantam magno errore putarunt Baccharim esse, quam quidam Sclaream, nonnulli vero Matrijuliam appellant. Sed cum huius radices non sint verato nigro similis, neque minimum quidem odore cinnamomum imitentur, plane eorum sententia improbanda videtur: praeterquam quod veram Baccharim tam esse censuimus, de qua superius differimus. Sed non desunt recentiores, qui contendunt ferri quod veram Baccharim tam esse censuimus, de qua superius differimus. Sed non desunt recentiores, qui contendunt ferri quod veram Baccharim tam esse censuimus, de qua superius differimus.

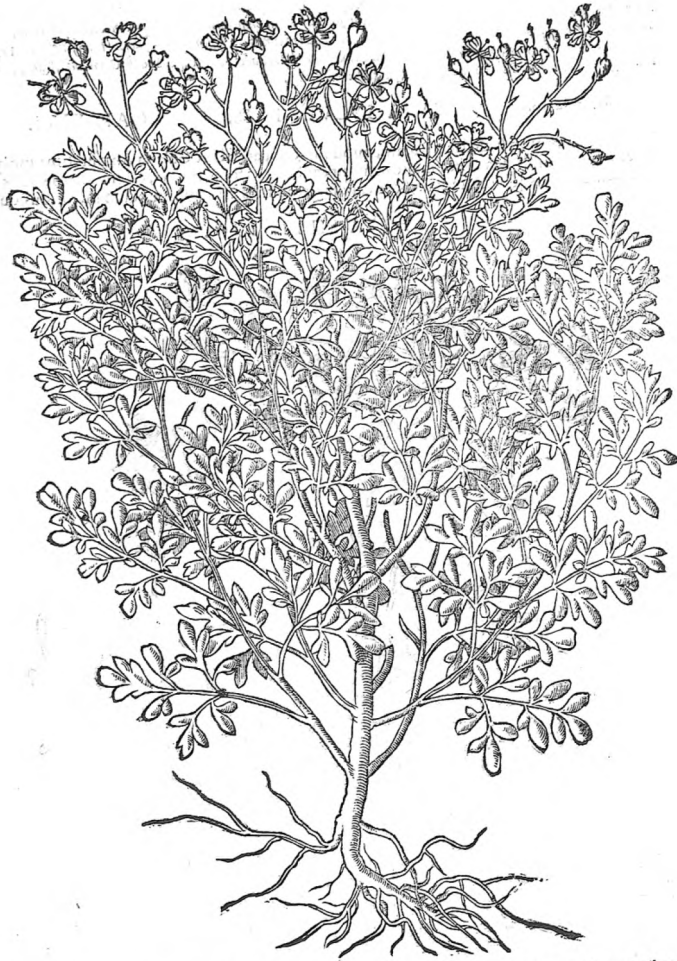
30 deinde obitare inquit, quod Atheniensium inter inuenta Baccharis mentionem fecerit, quippe quod illi Baccharis inuentum designet, non plantam, sed quam magno ducatur errore Anguillarum, quumq; diligenter legentis autores, aut recte eorum scripta intellexerit, ille iam auadet. Siquidem non desunt Graeci Auctores, ipsiq; antiquissimi, qui ante Dioscoridem Baccharis meminerit. Plinius enim testis est libro 21. cap. 6. de Bacchari Aristophanem, praeter Comedia autem, ob idq; falso quibusdam Baccharim Barbaricam appellari, quod a Graecis sibi nomen inuenit. Deinde negligenter Jatis Auctores legisse Atheniensem, ex hoc clarissime patet, quod is non solum Baccharis inuentum, sed Baccharis quoque plantae vel eius radices meminerit his verbis. Est inuentum quod Baccharis a comicis nominatur. Ac nonnumquam Baccharis vel eius inuentum, Aeschylus, n. in Amynone separatim, & distinctim. Ego, inquit, Baccharis duas, & inuenta: & Symonides, inuentus vinctus sicut, ac Bacchari. Aristophanes in Cerealia celebrantibus, O Iuppiter (inquit) venerande, quo pacto nepharium scrinium continuo lotum, inuentum ac Baccharis odorem emisit? Quibus palam est, non solum eo inuentum ad odoramenta ipsos esse antiquos Graecos, sed etiam ipsa quoque Baccharis, & eius radices. Sed conuincimus Anguillarum usquam de Bacchari herba locutum esse Atheniensem, ne tam citò erubescat. Vnde tandem dicit denominatum inuentum illud? An negabit ad Baccharis, cuius radices exceperat? Neget vel affirmet, comprehendens est. Et enim vbi negarit, Plinius eius retundet arrogantiam, quippe qui Aristophanis testimonio scribit ex Baccharis radicibus inuenta fieri solita apud Antiquos. Si vero affirmarit, iam suam ipsius falsum fuerit ignorantiam. Baccharis inuentum ad Baccharis antiquis testatur Favorinus his verbis. Βακχαρισ μωρον ποτιδω αρω Βακχων ε πιωρον. εστι δω ερω ε πιωρον μα το ερω ρωε σικω. Quibus non modò palam est Baccharim antiquis inuentum designare, sed etiam puluerem esse Baccharis radicibus paratum corpori inferendum, de quo apud Atheniensem scripsere Aeschylus, Symonides & Aristophanes: usq; est enim antiquitas Diapsamatibus, id est, puluerum siccis asperginibus, non solum ad odoramenta, sed etiam corporibus forenda, stercandis, laxandis, adstringendis, ac durandis vniuersi de plantis paratis sicut vniuersum ratione. Praeterea ad ea, quae dicit, ut autorum testimonio effugiat, quae illi mentem interturbant, quod in Orbasij & Pauli libris Baccharis caput sit additum à quibusdam, eo argumento, quod Paulus tantum scribat de his simplicibus medicamentis, de quibus scribit Galenus, qui usquam de Baccharis meminit: & idem fecerit Orbasius: illi respondendum est, quod negligenter Jatis legentis de plantis apud Paulum. Quippe quod is non solum ex Galeno, sed ex Dioscoride transcribit. Agalloti enim Nar-legerit de plantis apud Paulum. Quippe quod is non solum ex Galeno, sed ex Dioscoride meminit Paulus, quem ad capiti, Cancami, Fraxini, Othone, Acanthi, Botrys, Ceranij, Ethiopidis, Epyracididis, Apios, Atypi, Cynocrambe, Helio tropij, & aliorum quorundam non meminit usquam Galenus, quorum tamen omnium ex Dioscoride meminit Paulus, quem ad modum & Baccharis: quo fit ut infirmum admodum sit Anguillarum argumentum tam de Paulo quam de Orbasio, qui plantae huius historias non ex Gal. sed ex Dioscoride transcribit. Ahaec quantum valeat in censendis Asaro & Baccharis Anguillarum iudicium, conciet facile quistam, qui eius annotauerit verba, dum ultimo loco, ut probet Baccharis caput ab Asaro esse referendum, conciet facile quistam, qui eius annotauerit verba, dum ultimo loco, ut probet Baccharis caput ab Asaro esse referendum, conciet facile quistam, qui eius annotauerit verba, dum ultimo loco, ut probet Baccharis caput ab Asaro esse referendum.

Leoniceis, & quorundam opinio reprobata.

pit

R V T A.

60 ducantur in varios errorum labyrinthis. Ruta planta est perpetuo uirens, folijs crassiusculis, subpinguibus, pluribus ab uno pedicelo exeuribus, & ex angusto exortu, in lacum se diffidentibus, colore saturate uiridi. Ramos mitris copiosos, sirculososq; & flores in summitate luteos, Hyperici haud ab similes, è quibus capitula oriuntur, quadruplici diuisa, in quibus pusillum continetur semen nigro colore. Radix illi lignosa, multiplexque acris est, & amara, sed acrior, & amarior Montana. Astenuat Ruta, incidit, auget, resoluit, prouocat, & flatus pauciter pellit. Seritur Ruta (ut auctor est Plinius lib. 19. cap. 8.) fauonio, & ab aequinoctio autumnii. Odit hyemem, & humorem, ac frumum. Apricis gaudet, & siccis, terraeque maxime lateritia: cuere uult nutriti. hic & semini miscetur, ut careat erucis. Sub fici umbra benedictus acquiescit. cuius rei causam suis in problematis reddidit Aristoteles. Mustela cum serpente dimicatura, murium retius depellendus, fortasse quod contra fascinoles eam commendauerit Aristoteles in problematis. Planta Ruta mirabilis magnitudinis uisa est (Flauo Iosepho auctore) Macheranti, quod olim fuit minutissimum Iudaeae oppidum. Is enim lib. 7. cap. 25. de bello Iudaico ita scriptum reliquit. Erat autem in ipsa regia Ruta mirabilis magnitudinis: a nulla enim fici uel celsitudine, uel magnitudine uncebatur. Ferebant autem eam ex Herodis temporibus perseverasse: manifestiq;

vltimus

Ruta uires plerius profecto, sed a Iudeis, qui locum ceperunt, exorta est. Ruta sylvestris, & satine meminit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, sic inquit. Ruta agrestis ex quarto est ordine ex calcacritium: domestica vero ex tertio. Ipsi autem non solum gustu acris; sed & amaro. Ex quo etiam sanè digerere, atque incidiere crassos, lentosque humores potest. Ob eandem uim & urinas mouet. Quin & tenuium est partium statusque extinguit. Quare ad inflationes competit, ac ueneris appetitum cogit: digeritque, atque exiccât strenue. Est enim corum ex numero medicamentorum, quæ ualenter desiccant. Perro quod superius Moly, & Besafan, nominari diximus, & ipsum utique fuerit ruta sylvestris. Ταύρος Graecis herba est, quæ Latinis, pariter & Italis Ruta nominatur: Mauritanis, Sadeb, seu Sedab: Germanis, Raut, & V uen uat: Hispanis, Arruda: Gallis, Rue: Boemis Rauta: Polonis Ruta.

Nomina.

Таурус ἄγριος.

RVTA SYLVESTRIS.

CAP. XLVI.

† Orib. addit.
peraspera, i.
nascitur.

Vocant etiamnum sylvestrem Rutam, quod † in Cappadocia, & Galatia Asiae finitima moly dicitur. Frutex est, qui ab una radice multos emittit cauliculos; folijs multo, quam alterius rutæ longioribus, tenacioribusque, odore graui; flore candido: capitulis in cacumine paulo maioribus, quam lati-

RVTA SILVESTRIS.

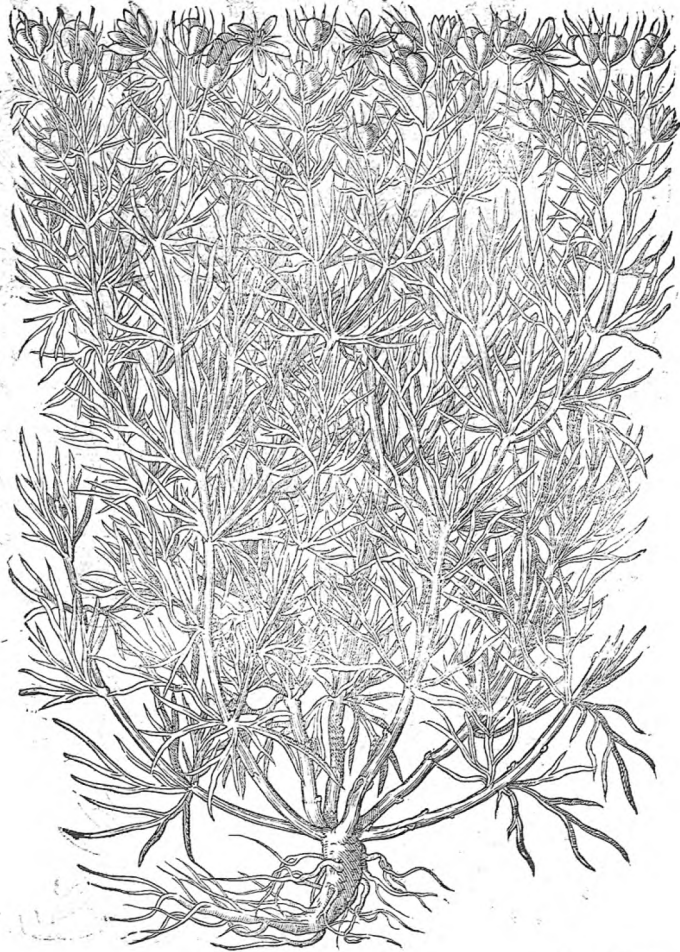
uz rutæ, quæ tribus maximè partibus constat: in quibus triangulum semen, subrufum, gustu^a amarum recluditur. cuius est ulus. Semen autumno maturefcit. quod cum melle, vino, croco, & fœniculi succo, ac gallinæo felle, teritur contra retusam oculorum aciem. Sunt qui eam harmalam vocent, Syri bethan; qui Cappadociam incolunt, moly, quoniam quandam cum moly seruet similitudinem, radice nigra, flore candido. In collibus, & lato solo prouenit.

^a Cat. addit. in voce i. potenter.

Inueniuntur ex Græcis codicibus Dioscoridis, item ex Latinis illorum fidem ad iniquem sectis, qui vel maximo librario- rum lapsu, vel potius eorum temeritate, qui nimis scoli videri volunt, plura de hac altera sylvestri Ruta in capitibus fronte scripta ostendunt, quæ doctissimorum quorumque consensu adiectitia sunt, & hyperico legitime debentur. Hac deprauata, inò adiectitia lectione decepti quidam rerum, literarumque parum gnari, turpiter aberrarunt, certo credentes sylvestrem hanc Rutam ab hyperico nihil differre. Quorum error simul deprehensus est, atque Dioscoridis lectio restituta à peritissimis viris, qui rei discrimen exactissimè nouerunt, & vetustissima Græca exemplaria consuluerunt, in quibus nihil tale offenderunt. quemadmodum neque id sese offert lectitandum in Orbasij codice manu scripto, herbarum descriptiones Dioscoridi acceptas referente. Quo fit, ut nullus super sit ambigendi locus, quin ea adiectitia sint, & ex hyperico, cuius propria sint, hic perperam repetita. Sed hac iam missa faciatis, & constituantur duplicem esse sylvestris Rutæ speciem: unam domesticæ similem, de qua diximus in precedenti capite: alteram vero, de qua nunc agimus, quam quidam Harmalam

Rutæ sylvestris alcerius confid.

RUTA SILVESTRIS ARMOLA.

vocant. Hanc (ut ingenè fatear) in Italia sponte natam norvici. Verùm eius imaginem, quam hic appingi curavimus, vi-
 sit ad me Constantinopoli Gulielmus Quacelbenus Cæsaris Ferdinandi Oratoris medicus. Est itaque *ARMOLA* si ut ex,
 qui ab radice plures eunt caules, foliis multò quàm alterius *Rutæ* longioribus, tenuioribusque, colore *Crucifloribus* candi-
 dis, & quibus capitula in caulium summitate oriuntur satius & rursus maiora, tenuibus quibusdam foliis, & acutis circumqua-
 que stipata, in quibus triangulum occluditur semen. Verùm enimvero gravissimo errore ducuntur *Seplasiarij*, qui Luminis apothe-
 cis appellatione Harmel pro Harmala dicunt. Verùm enimvero gravissimo errore ducuntur *Seplasiarij*, qui Luminis apothe-
 cariorum scripta secuti, huius *Rutæ*, sive Harmel loco, fatidis, & aggregatiis dicitis catapotis, aliisque compositis medica-
 mentiis cicutæ semen admiscunt. Quòd nò solum suis tum qualitatibus, tum facultatibus Harmalæ omnino repugnat; sed
 etiam venenum lethale existit. Errandi causam præbuit *Quiricus Augustus Tortonenis*: quandoquidem is, ubi in consicien-
 dis seridis catapotis, quid sit Harmel explanare contendit, ait *Sylvatici Pandectarum* auctoris testimonio, quòd quoties-
 que reperitur Harmel cum aspiratione nil aliud apud Arabes designat, quàm semen cicutæ: sine verò afflatu, *Rutæ syl-*
 vestræ semen. Quòd evidens, ac exequandum est mendacium: siquidem Harmel tam afflatum, quàm nudè scriptum *Mau-*
 ritanis perpetuò agrestem *Rutam* significat, ut *Serapionis*, & *Alicemæ* auctoritate facile probari potest suis in libris, in

GALEGA, SIVE RYTA CAPRARIA.

Fuchij lap-
sus, & Auicē
nā descēntio.

Quotidān
errot, & Sicut
Auerrois res-
feritur.

Rutæ sylue-
stris at. uis
uixes ex Gal.

Rutæ extra-
nitrio, &
uixes.

Nomina.

quibus simplicium historias, & facultates posteritatis memorie prodiderunt. Nam que uis de Harmel scripserunt, Dioscoridis, & Galeno Rutam hæc describentibus profusus adslipulantur. Ceterum Auicenna ipse Harmel etiam nominat lib. quarto sui Canonis, ubi niperarum morsus curationem tradens, sic inquit. Ruta syluestris (& non est albarhel, secundum quod exillimauerunt quidam, imo est species rutæ ipsius) confert moribus uiperarum. hæc ille. Sed ne forte qui Auicennam non recte intelligens, in his uerbis deceptus, ut suis in Paradoxis Fuchsum, uirum alio expertissimum, in Auicennam acriter agentem, deceptum fuisse deprehendimus, ac qui illum, ut puto, minus intellexerit, sciendum profecto est (quod admodum etiam antea aliquoties ueridimus, & nunc, quoniam ad rem faciat, idipsum repetere non alienum erit) quod non eiusdem utique generis est syluestris Ruta, de qua nra cum domestica superius tradidit Dioscorides, & hæc, quam Cicero cum quidam Harmalan, Mauriani uero Harmel, sive Albarhel appellat. Ex hac omnibus perspicua Ruta syluestris distinctione, quantum equidem ueris, liquido patet, Auicennam haudquaquam errasse, ut errore inueniō illi inuigui Fuchsum. Quippe cum inquit Auicenna, Ruta syluestris, (& non est albarhel, secundum quod exillimauerunt quidam, imo est species rutæ ipsius) confert moribus uiperarum, ut uerbis declarat se illam hic syluestris Rutam intelligere, quæ domestica amulatur: autem illam, de qua hoc loco distat Dioscorides, quamq; suis Arabice familie auctores Harmel, sive Albarhel uocant. Eius tamen loco citato, paulo autē meminerat, sic inquit. Et albarhel est de medicinis liberantibus. Vbi per Albarhel eam sanè Rutam syluestris intelligit, de qua præsens sermo est. ob cuius differentiam, postea aliterius Ruta syluestris mentionem faciens, subiungit illa uerba, que iam bis citauimus. Pæt hinc palam faceret, se non modo de alio syluestris Rutæ genere intellexisse; sed etiam occurrisset, ne quis, si sine distinctione locutus esset, se idem fuisse præcipue censuisset. Porro non desunt qui sustinere contendant, Harmel esse Cicentam, Auerroem in medium adducentes, quem lib. 5. suarum collectanearum ita scriptam reliquisse uolunt. Harmel, id est Cicenta, calidæ est, & sicca in tertio gradu, meidat crassos humores, & prouocat urinam, & mensis, & uales dolori scapularum, & purgat plegma. Hac illi utuntur auctoritate. Quibus ita facile responderi potest, quod cum Cicentæ hoc loco eas Auerrois tribuat facultates, quas etiam Harmel, nomine tantum Moly, reddidit Galenus, manifestè deprehenditur Auerrois codex librariarum incuria fuisse deprauatum. Neque difficultis lapsus fuit, quod y uocum similitudine accepti Cicentam pro Ruta legitur, ac scripserit. Adde etiam illud (hoc enim medicorum neminem laet) quod taxum adgit, ut Cicenta tertium caliditatis gradum obtineat, cui illam assignat deprauata Auicennæ lectio, ut non primam quidē attingat, cum Dioscorides, & Galeni testimonio, in quanto frigiditatis ordine collocetur: ob idque eam leuiale uenerunt esse asserunt. Quapropter quæuis pessimè agatur ab ys, qui Cicentæ formidandum semen ys compositis medicamentis adducit, quorum ysus est ad deprecandos, incidendos, extenuandosque lentos humores, y adquænt, qui ueritatis studio dediti huiusmodi cauillationes, que spe hominibus perniciem parant, tolerare non possunt: Ruta huicque semen datur ad purgandum bilem asram magno auxilio. paraturque potandum hoc modo. Conspicuitur in mortarium seminis grana xv. prius clarissima aqua ablatis, & deinde liqueo pistillo teruntur, affundunturque aquæ fontane uincie quatuor, eodemque pistillo aliquantisper miscentur. Denum liuteo percolatur crenor. cui adduntur mellis optimi uincie tres, & olei Sessamii, aut amygdalini uincie due. & id omne propinatur Melancholicis. Facti enim copiosas uomitiones. Nec est hoc medicamentum aliud ualentius ad Comitales. Sciunt Arabes huius Rutæ semine inebriari homines, adeo ut subinde diutius dormiant. Id quod maximè confert in eo Melancholicis genere, quod y his uerbis. Moly, hoc quidam uocant peganon agrion, hoc est, Rutam syluestris, nonnulli harmolan. Syri besafam, sicut Cappadoces moly, quia radicem habet nigram, & florem lacteum. Vis eius tenuis est partium, & calida tertio accessu: unde crassos humores fecat, ac digerit, & urinam mouet. Hæc Galenus de altero Ruta syluestris genere. Cui constat & primum syluestris Rutæ genus perpalchre respondere. Ex quo crediderim, quod sine uilo errore seplisitari alteram alterius loco subijcere possint, quoties Auicenna harmel in suis compositis medicamentis admiscendum reperit. Est & alia Rutæ species, que recentioribus quibusdam C. A. P. R. A. J. A. cognominatur, quibusdam uerò Galega dicitur, nostratæ eam uulgò appellant Lauaue. Passim hæc in serotibus aggeribus, bumentibusque locis prorenit caule sequisquibitali, & aliquando maiore, ramosa, in quo folia utrinque emergunt ab uno pediculo dena aut ydecim, oblonga, ac pinguia. Flores in summitate profert ex candido purpureascentes, & quibus silique oriuntur, semen continentes. Vis illi maxima contra pestilentiam, namque plurimos huiusque plantæ ysus præseruatos scimus. Quidam ad hoc quotidie erudam in aceterijs uocant, alij oleum modo coctam ex carniurum uix sumunt, nonnulli succum extrahunt, & ex uino hauriunt. Quin etiam ualeat non solum aduersus lethalia medicamenta; uerum etiam contra ferarum omnium, quæ dentibus, aut aculeo uenentis emittunt, tum morsus, tum ictus: in quem ysum herbarum uel eius succum bibendum præbent, ac etiam emplastrum modo uulneratis partibus imponunt. Laudant aliqui succum sequentiæ pondere haursum pueris comitiali morbo uexatis. Eposus recentis herbe succus datur uiliter cochlearis mensura ad necandos insectinorum uermes. Idem præstat herba ipsa in patella calefacta ex oleo amygdalarum amaratum, aut è lini semine, uentri adaligata. Eiusdem succus datur in principio pestilentia affectis, aut eius decoctum ex aceto factum addita Theriaca & Armenio bolo. Verum subinde sudare effectum oportet. Idem præstat ad pestilentes febres, in quibus exanthemata, sive macule, quas pectehias uocant, emerferint, & præsertim epoto herbe decocto ex aqua uinò cum Tormentilla radice, Cardui benedicti folijs, & Armenio bolo. Quas quidem facultates illi inesse censo, sua ipsius speciali dote. Ceterum apertissime falluntur, qui putant Rutam hanc caprarum dictam Polemoniam esse, ut latius libro quarto suo loco dicemus. Quæ planta τριγυρον Græcè, Ruta syluestris Laimè dicitur: Arabicè, Harmel: Italicè, Ruta saluatica.

M O L Y. C A P. XLVII.

Moly folia habet graminis, latiora, humi sparsa: florem albæ violæ similem, sed minore, magnitudine violæ purpureæ æmulum, lactei coloris: caulem candidum, quaternum cubitorum: in cuius cacumine inest aliquid, quod allij speciem refert. Radix parua, bulbosa, quæ mirum in modum ualeat ad uulnæ apertiones, si trita cum irino unguento, in pesto subijciatur.

Moly, ut scriptum reliquit Theophrastus libro 9. cap. 15. de plantarum historia, apud Phenem exis, atque apud Cyllenam esse (quemadmodum Homerus dixit) affirmant: radice rotunda, non absimili cepa, folio scille. Vt in eius contra pestencia summa: non tamen effodi difficulter, ut ait Homerus. Moly quoque meminit Plinius libro 25. cap. 4. ita scribens. Laudatissima herbarum est, Homero teste, quam uocari à moly putant Moly. At inuentionem eius Mercurio assignat, contraque summa pestencia demonstrat. Nescit eam hodie circa Phenem, & in Cilene Arcadiæ tradunt, specie illa Homericæ radice rotunda, nigraque, magnitudinis cepa, folio scille: effodi autem difficulter. Græci auctores solum eius lateum pinxere, cum Homerus candidum scripserit. Luueni è peritis herbarum medicis, qui & in Italia nasci eam

Moly hist. ex
Theop. &
Plinio.

cicrent, asseriq; Campania mihi aliquot diebus efflorem inter cifficultates sexae, radicis triginta pedes longe, ac ne sic
 quidem folia, sed abrupte. hec Pinius. Et cuius jan e veris facile cognosci potest, Moly ab eo secundo loco reddatur,
 quod in Campania effoffum, & sibi allatum scribit, ab illo plurimum difficere, quod Hieronius, & Dioscorides nois non
 plantis consentientibus representant. Moly ut Dioscoridis delineatio respiciat, hactenus in Italia reperire non petui,
 neque ab alijs mihi reperitum, aut aliapae accu. lino jcio; & si non desint qui Moly genuinum se habere iactitent. Sane
 etiam mihi plants quae pro Moly ad me misse sunt ab amicis, sed nullam mihi hactenus probandam dixi. Ceterum herbam
 Moly Dioscoridi appellatam, eandem nominum esse putaverim esse illa, quae Galeno lib. 7. simpl. medic. Myle vocatur,
 eum inquit. Myles radix parvo bulbo similis est. facit tatis contrahentis. nam cum farina erina, (hec est loly) opposita
 aperiam vulnam sanare scribit Dioscorides. His verbis Galenus non solum eundem Mylem sicut Dioscoridis. Quippe quod
 panam refert; sed etiam nos commonet mendii iunscam, et ea lince siue latui in codicibus Graecis Dioscoridis. Quippe quod
 ubi in huius capitis caele legitur iuxta ipso quod est, cum uno unguento, Galeni testimonio, legendum sit para
 moly ad d. p. r. a. est, cum f. v. i. n. a. l. o. a. t. e. a. L. t. e. r. e. in id iudicium facile librari quaedam scripturarum vicinate lobi par
 am. Sca ad amys rationem, quae vulgaris lectio depravata manifeste deprehendatur. Nam si unguentum irinum effi
 ciat aperit, non iudico quod Moly radix cum eo frassare possit. Moly est sicut dicitur de quibus. hec est, ad vulna apertiones. Sic
 etiam ex Graeco rectius recte eandem puto, quam ad aperientias vulnas, ut notentur Hieronius & Ruellius. qui tamen se
 ca. s. facere non poterant, si unguenti in iudicium habere volebant. id est. Graeci dicunt, quod Latini in Moly.

Moly uires
et Gal.

Dioscoridis
h. eos callig
tus.

Nomina.

PANACES HERACLEVM.

